

פתרון הבחינה בתנ"ך יחידה רביעית - מועד קיץ 2008

שאלונים: 001105, 204

מוגש על-ידי: דנית בר-אור סבג, אלי לוי, חוה צדוק וגליה סמו

מורים לתנ"ך ברשת בתי הספר של יואל גבע

פרק ראשון

על הנבחן לענות על שתיים מהשאלות 1-3 :

שאלה מספר 1

- א. (1) התנהגות רות **שתואמת** את דברי נעמי: רות מגיעה למקום בו שוכב בועז ומגלה מרגלותיו. דברי נעמי: "ויהי בשכבו..ובאת וגילית מרגלותיו ושכבת".
התנהגות רות: "ותגל מרגלותיו ותשכב".
התנהגות רות **שאינה תואמת** את דברי נעמי:
נעמי מצווה על רות לחכות להנחיות מבוועז, ואילו רות נוקטת יוזמה ולא מחכה להנחיות ממנו.
לדברי נעמי- לא נאמר כי על רות לבוא בלט (בשקט) ואילו לפי התיאור היא באה בלט.
(2) משמעות הביטוי "אשת חיל" בדברי בועז היא אשה אשר עושה חסדים. בועז מברך את רות כי "היטבת חסדך האחרון מן הראשון לבלתי לכת אחרי הבחורים אם דל ואם עשיר" כלומר העדיפה להיות במחציתו של בועז המבוגר מאשר ללכת עם בחורים.
לפי רות ב' 11, החלטת רות לנטוש את מולדתה ואת עמה ולהישאר עם נעמי חמותה לאחר מות בעלה, מצדיקה את הכינוי "אשת חיל".
- ב. (1) רות ותמר ניסו להשיג ייבום/גאולה באמצעות המעשים שעשו, המשכיות למשפחה אליה הצטרפו. ברות ג' 1' נאמר שנעמי פונה לרות: " בתי הלא אבקש לך מנוח אשר יטב לך... ועתה הלא בעז מדעתנו...". כלומר, נעמי מציגה לפני רות דרך בה היא תכיר קרוב משפחה שיוכל לגאול אותה.
בבראשית ל"ב 13-17, מגלה תמר כי "גדל שלה והיא לא ניתנה לו לאשה". תמר ציפתה כי היא תינשא לשלה ולאחר שראתה כי יהודה אינו מתכוון להשיא אותה לבנו, השיגה את מטרתה, הייבום, המשכיות השושלת, באמצעות יהודה.
רות התכוונה לקראת המעשה בדרך הבאה: התרחצה, התבשמה, התלבשה במיטב בגדיה. תמר הסירה בגדי האלמנה, התכסתה בצעיף, התחפשה לזונה והתמקמה באזור המעיינות כדי לפתות את יהודה.

(2) בדברים כ"ה 5-6 מופיע חוק הייבום. החוק מלמד על החשיבות בשימור שם המת, וזו הייתה החשיבות במעשיהן של רות ותמר.

שאלה מספר 2

- א. (1) התפיסה העולה מפירושו של אדר ומפס' 11-1 היא תפיסה דטרמיניסטית. הכל גזור וקבוע מראש, לכל דבר יש זמן מוגדר שניקבע על ידי האל ולא ניתן לשנותו.
- (2) המבנה הספרותי של פס' 2-8 הוא: הנגדה: דבר והיפוכו.
עת ללדת- ועת למות
עת להרוג- ועת לרפא
מבנה זה יכול לסייע בביסוס התפיסה הדטרמיניסטית באופן הבא:
כל מעשה שנעשה בעולם נקבע מראש ולאחר מכן מגיע גם היפוכו של אותו מעשה.
לפיכך לא ניתן לשנות דבר ואין גם כל טעם לנסות- ה' קבע עת הלידה ועת המוות, וכל שנותר לאדם הוא רק לצפות שהדברים יקרו.
- ב. (1) הבעיה שמציג קהלת בפס' 16 היא העובדה שקיים עיוות משפט וחוסר צדק במערכת המשפט האנושית: השופטים שופטים שלא בצדק ומעוותים את משפטם של הצדיקים. הרשע שולט במערכת המשפט.
הפתרון לפי ראב"ע הוא: משפט הוגן לכל אדם ייערך לאחר מותו של האדם, כאשר ה' ישפוט כל אדם בצדק.
- (2) בפס' 19-20 קובע קהלת שבדומה לבע"ח גם בני האדם מתים ושבים אל העפר (לפיכך אין כל יתרון של האדם על בע"ח). לאחר זאת, אם אכן שב האדם לעפר, הוא כלל לא יגיע לעולם הבא (כי אין עולם שכזה) ולא יזכה למשפט צדק מידי ה'. וזאת בניגוד לטענתו של ראב"ע.

שאלה מספר 3

- א. (1) על הנבחן היה לציין שתי נקודות דימיון בין בראשית מ"א 14-15 לדניאל:
- בשני הכתובים דניאל/יוסף מובאים בפני מלך זר.
 - בשני הכתובים המלך שמע על יכולתם לפתור חלומות/חידות.
 - בשני הכתובים אין פותר לחלום/חידה
שתי נקודות דימיון בין בראשית מ"א, 40-42 לדניאל:
 - בשני הכתובים המלך מלביש את יוסף/דניאל בבגדי מלכות.
 - בשני הכתובים ממנה המלך את יוסף/דניאל לתפקיד בכיר בממלכתו.
הוכחות לכך ששני המלכים מכירים בכוחו של אלוהים:
- פרעה**: "...הנמצא כזה איש אשר רוח אלוהים בו" (בראשית מ"א, 38)
- אן**: "...אחרי הודיע אלוהים אותך את כל זאת..." (בראשית מ"א, 39)
- בלשאצר**: "ושמעתי עליך כי רוח אלוהים בדך" (דניאל ה, 14).

- ב. (1) - מנה- ה' ספר את ימי מלכותו של בלשאצר והחליט להביאם לסיומם.
תקל- ה' שקל את מלכותו ומצא אותה חסרה מבחינה מוסרית.
פרסין- ה' יקח את מלכותו מידי, ויחלק אותה בין מדי ופרס.
(2) בימינו פירוש הביטוי "הכתובת (הייתה) על הקיר" הוא שהדברים (בד"כ – האסון) היו צפויים וידועים מראש.

פרק שני

על הנבחן לענות על שלוש שאלות מתוך השאלות 4-8 :

שאלה מספר 4

א. אופנהיימר טוען כי ייחודו של שיר השירים בכך ששני הקולות המרכזיים שמופיעים בו- הגבר והאשה, הם בעלי סמכות שווה ואין ביניהם הבדלים מעמדיים- היררכיים. ביסוס לטענה זו נמצא בדו שיח שנערך בין הגבר והאשה בקטע. בפסוק 15 אומר הגבר: " הינך יפה ומדמה את יופי עיניה של הנערה לזוג יונים. האישה בפסוק 16 מחזירה בדברי שבח ומתארת את אהובה כיפה ונעים. בנוסף כל אחד מהאוהבים מדגיש את אהבתו: הגבר אומר הנך יפה רעייתי והאישה מחזירה- הנך יפה דודי.

- ב. (1) לפי רש"י- הדוד הוא אלוהים. אלוהים נעים כי סלח לעם ישראל על פשעיו והשרה בעם שכינתו " סלחת על פשעי והשרית שכינתך בי".
(2) דברי רש"י מנוגדים לפסיקתו של אופנהיימר: רש"י רואה הבדלים היררכיים בין ה' (הדוד) לעם. כי הרי העם זקוק לסליחתו ולשכינתו של ה' בקרבו. העם תלוי בה'. הגישה הפרשנית הבאה לידי ביטוי בפירושו של רש"י היא הפרשנות האלגורית, לפיה שיר השירים היא בבחינת משל מורחב לשיר האהבה בין ה' לעם ישראל.

שאלה מספר 5

- א. (1) אמצעים ספרותיים:
כינויים: רות- המואביה, בתי (בפי נעמי), הנערה הזאת, הנערה המואביה, בתי (בפי בועז).
כינוי לבועז: איש גיבור חיל.
רמז מקדים: "ולנעמי מודע" בועז הוא קרוב משפחה של נעמי.

(2) הכינויים תורמים לעיצוב הדמויות :

כינויה של רות "המואביה" מעצים את חסדה של רות לנעמי : היא בת עם אחר שבאה עימה ליהודה, מתעלמת מהקשיים הנובעים מזרותה שבאים לידי ביטוי בכינויים כלפיה : "הנערה הזאת", ו" הנערה המואביה" ומתנהגת כלפי נעמי כך שנעמי ובוועז מכנים אותה : "בתי".

קידום העלילה :

היות בוועז מודע למשפחת נעמי מקדם את העלילה בכך שפגישתם בשדה תוביל לגאולתה, תוביל להמשכיות משפחתם של אלימלך ונעמי.

ב. לא נאמר בפרק ב' דבר על התערבות ישירה של האל. הדברים קורים לכאורה במקרה, וזו התערבותו העקיפה של האל. בפסוק 3 נאמר : "ויקר מקרה חלקת השדה לבוועז". לפי הכתוב "במקרה" נקלעת רות ללקט בשדה בוועז שהוא "במקרה" קרוב ממשפחתו של אלימלך. התערבות האל היא עקיפה, הוא שמזמן את התרחשות המקריות שתביא לגאולת בוועז את רות.

שאלה מספר 6

א. איוב מתאר את חיי האדם כקצרים ומלאי סבל (פס' 1, 5). הוא מדמה את האדם לפרח שצומח ונובל במהירות (פס' 2).

אין ביכולתו של האדם לשנות את גורלו במשך חייו ולהפוך מחוטא לצדיק (פס' 4) לאור זאת מבקש איוב מה' לעזוב את האדם במנוחה, ולא לבחון אותו בדקדקנות על כל צעד ושעל, עד שימות.

ב. ההבחנה בין גורל העץ לגורל האדם באמצעות מוטיב המים :
עץ שנבל, ושורשיו התייבשו יוכל לשוב ולפרוח מחדש, במידה ויגיעו אליו מים (פס' 8-9)
האדם, בניגוד לכך, אם מת לא יוכל לשוב ולחיות גם ביום שבו יאזלו המים מן הים והנהרות יהפכו ליבשה, כלומר לעולם לא.

שאלה מספר 7 (על הנבחן היה לציין שלוש מההוכחות הבאות) :

- א. - אחשוורוש ערך משתה מוגזם שארך 180 יום על מנת להראות את כבוד מלכותו ויקר תפארתו, "בהראתו את עשר כבוד מלכותו...תפארת גדולתו ימים רבים שמונים ומאה יום" (פס' 4).
- אחשוורוש היה זקוק לשבעת סריסיו על מנת להביא את ושתי לפניו (סריס אחד לא מספיק) :
"אמר למהומן... שבעת הסריסים...להביא את ושתי..." (פס' 9-11)
- גם לאחר שליחת שבעת סריסיו (ולא אחד) להביא את ושתי לפני אחשוורוש, ושתי מסרבת לבקשתו : "ותמאן המלכה ושתי לבוא בדבר המלך אשר בידי הסריסים (פס' 12) - אפילו המלכה אינה נשמעת אל המלך אחשוורוש.

- אחשורוש היה זקוק לשבעה משריו על מנת להחליט מה לעשות בושתי לאחר שסרבה להופיע בפניו: "שבעת שרי פרס ומדי ראי פני המלך היושבים ראשונה במלכות... מה לעשות במלכה ושתי..". (פס' 14-15).

ב. התקרית המשפחתית המתוארת בתגובת ממוכן היא סירובה של ושתי להופיע בפני אחשורוש. מדובר בסירוב אישי של אישה להופיע בפני בעלה: "... המלך אחשורוש אמר להביא את ושתי המלכה לפניו ולא באה" (פס' 17). סירובה של ושתי מוביל על פי ממוכן "למשבר לאומי" כיוון שע"פ תיאורו סירובה של ושתי יגרור סרוב של כל הנשים בכל מדינות הממלכה הפרסית לכל בעליהן. ביסוס: "לא על המלך לבדו עותה ושתי המלכה כי על כל השרים ועל כל העמים אשר בכל מדינות המלך אחשורוש" (פס' 16)

ביסוס אחר:

בעקבות סירובה של ושתי הוצא צו מחייב לכל נשות הממלכה להישמע לבעליהן "ונשמע פתגם המלך אשר יעשה בכל מלכותו.. וכל הנשים יתנו יקר לבעליהן למגדול ועד קטן" (פס' 20) – להערכתנו, יתקבל גם פס' 22 עם הסבר מתאים.

שאלה מספר 8

א. **עוז ובטחור** - דניאל מבקש להשמיד את התנין בלי חרב ובלי מקל "תנני ואשמיד את התנין בלי חרב ובלי מקל" (פס' 3).

לעג ובוז - דניאל לועג לכך שהם עובדים אל שניתן להורגו "הלא לזה תעבדו" (פס' 6).

ידם על עליונה - דניאל הוצל ע"י ה' מגוב האריות: "וה' זכר את דניאל... והנה.. יושב" (פס' 24).

או: חורשי רעתו של דניאל הושלכו לגוב האריות "וישלך את....." (פס' 27).

או: המלך מכיר בגדולת ה' "גדול ה' אלהים ואין עוד מלבדו" (פס' 26).

ב. (1) על הנבחן היה לציין שתיים מהנקודות שלהלן:

- בשני הכתובים חורשי רעתו של דניאל מושלכים לבור במקומו.

- בשני הכתובים ה' מציל את דניאל מהאריות.

- בשני הכתובים המלך מפגין דאגה כלפי דניאל.

- בשני הכתובים יש קשר בין השלכת דניאל לגוב האריות לבין דתו.

(2) הסיבה להשלכת דניאל לגוב לפי פרק ו' היא הפרת צו המלך ע"י דניאל: "דניאל... לא

שם לב אליך המלך ואל האסור אשר רשמתי..".

הסיבה להשלכת דניאל לגוב לפי "בל והתנין" היא הלחץ של העם על המלך לאחר הריגת

התנין: " ויתגודדו מכל הארץ על דניאל ויאמרו המלך התייחד... " (שורות 7-9).